

2. Кемалова Л.И. Маргинальная личность: социально-психологический портрет / Л.И.Кемалова // Вісник СевДТУ. Вип. 86: Філософія: зб. наук. Пр. - Севастополь: Вид-во СевНТУ. - 2008. - С.94-97.

3. Лантух А.П. Маргінальна людина в системі координат українського суспільства / А.П. Лантух // Сб. тр. Харківського нац. ун-та ім. В.Каразіна. — Харків. - 2002. — С. 275-278.

4. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. 2-е, испр. изд./ Леонтьев Д.А. - М.: Смысл, 2003. — 487.

5. Логинова Н.А. Жизненный путь как проблема психологи / Н.А.Логинова // Вопросы психологии. - 1985. - № 1. - С. 103-108

6. Маркин А.В. Функции отклоняющегося поведения в условиях информационной аномии: монография / А.В.Маркин. - М.: ЮНИ-ТИ-ДАНА: Закон и право, 2006. - 159 с.

7. Надирашвили Ш.А. О формировании и смене социальных установок личности // Вопр. психологии. - 1978. - № 3. — С. 32-39.

8. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / Сост. А.В.Брушлинский, К.А.Абульханова-Славская. - СПб.: Питер. - 2002. - 720 с.

9. Сохань Л.В. Жизненная проблема личности: структура и динамика жизненных целей // Жизнь как творчество. - Киев: Наукова думка. - 1985. - С. 85-150.

10. Стоунквист Э.В. Маргинальный человек. Исследование личности и культурного конфликта / Э.В. Стоунквист // Современная зарубежная этнография: реферативный сб. — М., 1979. — С. 90-112.

11. Толстых В.И. Образ жизни: Понятие, реальность, проблемы / В.И.Толстых. - М.: Политиздат. - 1975. - 184 с.

12. Якість життя в Україні: час жити і час виживати: Матеріали круглого столу, провед.: Центром Соціального Прогнозування. - К.: Віра «Інсайт». - 2003. - 112 с.

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ФОРМУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378. 637. 013. 42

Кічук Я.В.

В статті розглядається один з підходів до розв'язання проблем удосконалення професійної підготовки спеціалістів соціально-педагогічної сфери — через випереджувальний розвиток їх готовності до здійснення правореалізаційної діяльності.

Ключові слова: регулятивна функція права, правореалізаційна діяльність, правова компетентність.

В статье рассматривается один из подходов к разрешению проблем совершенствования профессиональной подготовки специалистов социально-педагогической сферы — через опережающее развитие их готовности к осуществлению правореализационной деятельности.

Ключевые слова: регулятивная функция права, правореализационная деятельность, правовая компетентность.

Загальноноведено і науковцями (І. Ковчина, В. Нерсесянц, М. Подберезський, В. Синьов, М. Фіцула), і практиками (О. Гутніков, В. Лесков, Н. Логінова, Л. Макар) сучасної вищої школи, що у проблемному полі вітчизняної професійної педагогіки залишає свою актуальність питання про суттєве вдосконалення готовності студентів до життєдіяльності в умовах правової держави [2; 3]. Означене набуває особливої гостроти, якщо враховувати таку спеціалізацію професійної підготовки майбутніх фахівців як підготовка майбутніх соціальних педагогів – фахівців, які опановують «професію захисту». Проте проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до правореалізаційної діяльності ще й досі досліджена недостатньо.

Мета статті полягає у висвітленні деяких аспектів проведеної експериментальної роботи, спрямованої на збагачення формульованого впливу університетського навчання майбутніх соціальних педагогів на процес їхньої готовності до правореалізаційної діяльності.

Зазначимо, що соціально-педагогічна діяльність фахівця є важливим елементом комплексу правореалізаційних, правозахисних дій, спрямованих на підтримку самовизначеності й самоосвіти особистості, розвиток педагогічного потенціалу її життєвого середовища. Базову характеристику правозахисної діяльності фахівця складає його здатність приймати обґрунтовані правовими нормами професійні рішення, підґрунтям яких є спроможність орієнтуватися у правових явищах, що становить основу вчинення дій, спрямованих на утвердження й захист прав і свобод людини, ефективний контроль за їхнім дотриманням. Домінантою ж правореалізаційної діяльності фахівця виступає його здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, набуваючи при цьому досвід розв'язання тих правових проблем, які містить соціально-педагогічна дійсність. Реалізацію ж права розглядають у двох аспектах: і як певний процес здійснення правових приписів, і як його кінцевий результат, тобто досягнення повної відповідності між приписами правових норм та реальним їх втіленням у поведінці суб'єктів [4].

Результатом підготовки майбутнього фахівця до соціально-педагогічної діяльності розглядається його готовність до зазначеної діяльності і передусім її сформованість на основному етапі професійного становлення – в умовах вищої школи.

Додамо, що оскільки право набуває провідної суспільної цінності в умовах розбудови України як демократичної правової держави, де справедливий закон виступає універсальним механізмом права, то актуалізується вимога врахування такої закономірності: чим вищим є рівень правової компетентності фахівця, для якого правореалізаційна, охоронно-захисна ролі є професійно значущими, тим менше виникає конфліктних соціально-педагогічних ситуацій через його результативний вплив, спрямований на забезпеченість прав, зокрема категорійної дитини [1].

Аналіз потенціалу навчальних курсів, передбачених нормативною і варіативною частинами навчального плану вищої школи, що було здійснено в контексті досліджуваного нами процесу, надав можливість зробити деякі узагальнення. Базові нормативні навчальні дисципліни є ключовими щодо випереджувального розвитку в студентів правової компетентності. Сприяє цьому обставиною слугує вивчення студентами в цей період основних галузей права; натомість відсутні суто соціально-педагогічні дисципліни, які б забезпечували реалізацію принципів контекстності та інтегрованості.

Додамо, що вивчення й узагальнення досвіду вищих шкіл щодо забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у контексті проблематики нашого дослідження підтверджує встановлені (зокрема, Ю. Чуфаровським) ознаки, за яких може бути простежена подібність педагогічної і суто юридичної діяльності особистості. Це має впливове значення на розуміння сприятливих чинників у зв'язку з формуванням у майбутнього соціального педагога правової компетентності. Конкретизуємо ці ознаки:

- і педагогічний, і правовий види діяльності охоплюють той аспект життєдіяльності особистості, що пов'язаний з організацією соціальних норм її поведінки або групи;

- окреслений різновид діяльності мають спільний за спрямуванням діагностично-пошуковий компонент, оскільки йдеться про збір і аналіз подібної інформації;

- зазначені види діяльності мають таку спільну характеристику – комунікативність, отже вимагають засобів, які властиві спілкуванню;

- ці види діяльності особистості характеризують тип професії «людина – людина», а тому важливою складовою мають організаторську, що пов'язана зі здійсненням функцій керівника;

- окресленим видам діяльності притаманна така вимога до суб'єкта – високоевольована стійкість, прискорена адаптація до швидкоплинних змін у ситуаціях;

- враховуючи новизну задач соціально-правового різновиду фахової практики студентів, актуалізується потреба в розширенні мережі елективних курсів.

З огляду на вищезазначене, у межах варіативної частини навчання студентів бакалаврату було втілено елективні курси правового спрямування («Актуальні правові питання профілактики правопорушень неповнолітніх», «Освітнє право України», «Основи прав дітей та молоді», «Педагогічні засади активізації інтересу школярів до вивчення прав людини», «Правові засади формування міжетнічної толерантності», «Правові основи розвитку волонтерського руху», «Усвідомлене батьківство: права дитини, права батьків»). Ключового значення набули інтерактивні форми викладання навчальних курсів «Правознавство» та «Основи соціально-правового захисту особистості», в межах яких ініціювалося складання студентами портфоліо «Мій юридичний радник».

У межах розробленої експериментальної технології розгорталась ідея поглиблення правової освіченості студентів у регулятивній функції права, вироблення у них активної громадянської позиції у правовій сфері. Шляхами реалізації окресленої ідеї слугували, по-перше, заснування соціально-правової студії «Феміда». Тут поглиблювалась правова освіта студентів через утвердження положення про те, що умовою юридичної безпеки є правова захищеність, здійснювалась робота з юридичними виданнями та правовою термінологією, вдосконалювались уміння майбутніх соціальних педагогів з правових позицій оцінювати суспільні події, використовувати в соціально-педагогічній роботі чинні нормативно-правові акти. По-друге, через запровадження елективних курсів досягалася двоєдина мета: поглиблювалась обізнаність студентів з актуальних правових питань й вироблялося розуміння ними того, що права особи неможливо захищати лише з використанням правових документів. У межах варіативної частини навчання майбутніх соціальних педагогів на етапі спеціалізації фахівця

було передбачено такі елективні навчальні курси правового спрямування, як от: «Основи ювенальної юстиції», «Правові механізми захисту неповнолітніх від жорсткого поводження та насильства», «Репродуктивні права особистості: шляхи підвищення компетентності соціальних педагогів».

Особлива увага надавалась активізації самостійної правореалізаційної, правозахисної діяльності студентів у період їхньої соціально-правової практики (IX семестр), зануренню у соціально-педагогічну роботу з реалізації правових проєктів. Цьому передувало засвоєння майбутніми спеціалістами тренінгового модуля «Захист і реалізація прав дитини як професія». За формою проведення, це правовий просвітницький тренінг, кожне заняття якого мало на меті розвивати правову компетентність студентів через систему вправ і методик в аспекті ключових соціально-правових проблем, що є актуальними та типовими для сучасного соціального педагога у сфері освіти.

У процесі втілення змісту експериментальної технології у магістерську підготовку студентів посилену увагу було надано діалоговим формам (дискусії, дебатами, спільна групова робота, рольова гра) опрацювання навчальних курсів, кейс-стаді, методу розв'язання соціально-педагогічних ситуацій правового характеру (ситуація – запит інформації; ситуація – опис, ілюстрація; ситуація – вправа; ситуація – проблема; ситуація – оцінка). У межах варіативної частини магістерської підготовки майбутніх соціальних педагогів було запроваджено таку сукупність елективних навчальних курсів «Актуальні проблеми захисту прав дітей та молоді», «Дитяча праця в Україні: соціально-правовий контекст», «Основи правової соціалізації дітей та молоді», «Правові засади запобігання торгівлі та експлуатації дітей», «Сучасні інноваційні соціально-педагогічні технології забезпечення прав дітей та молоді».

У контексті опрацювання змістових модулів вищезначених елективних курсів студенти активно залучалися до правотворчої діяльності, зокрема до розробки актуальних національних законопроектів та проєктів місцевих нормативно-правових актів в соціально-педагогічній сфері.

Відзначимо, що задля того, щоб майбутній соціальний педагог мав насамперед чітке наукове уявлення про зміст самого поняття «права дитини» доцільною є актуалізація у навчально-виховному процесі вищої школи міжциклових зв'язків, що сприяють систематизації знань студентів відносно поняття «права дитини» як видового по відношенню до поняття «права людини» [5].

Залучаючи майбутніх фахівців до проєктної діяльності, ми врахували думку творчих фахівців-практиків (О. Горохівський, М. Кадемія, Л. Хоружа, А. Цимбалару та ін.), які вважають, що цю діяльність слід співвідносити з творчою працею новаторів, оскільки проєктування виступає як спосіб нормування й трансляції інновацій у будь-якій сфері. Не є винятком і сфера роботи соціального педагога. А тому, заохочуючи майбутніх фахівців до проєктної діяльності, нами акцентувалося не лише на етапності реалізації соціально-педагогічного проєкту (підготовчо-мотиваційний, планування, вибір підходу та його упровадження, рефлексивний, захист), але й на стимулюванні інтересу до спектру питань правового характеру. Зокрема, вагомості принципу соціальної відповідальності; врахування усіх абрисів правового поля реалізації проєкту, що виникають як на різних етапах, так і в залежності від змісту соціального проєкту (інноваційний або підтримуючий).

Проекти, за висловом С. Гессена, це «активна педагогіка». Нами встановлено, що проектна діяльність привчає майбутнього фахівця стратегії і тактики професійних дій з урахуванням правового поля.

Зауважимо, що в процесі опрацювання правових знань і вмінь майбутніх соціальних педагогів щодо розробки проектних документів, визначення стратегій досягнення проектних цілей значна увага приділялася й питанням презентації як ідеї соціального проекту, так і очікуваних результатів. У цьому відношенні активно використовувалися напрацювання практиків соціально-педагогічної роботи, а також ідей, що містять вітчизняний досвід стимулювання молодіжних проектів (зокрема, «Активізація надання соціально-педагогічних послуг для сільської молоді», «Анімаційний клуб молодіжного лідера», «Соціально-правничка клініка для дітей з особливими потребами», «Молодіжна тренінгова школа з прав людини», «Молодь в дії: розвиток молодіжного правозахисного руху», «Температура дотримання прав студентів в університеті», «Територія розвитку молодіжних ініціатив» та ін.).

У творчій практиці викладання основ правничої науки через правові навчальні курси вищого неюридичного закладу освіти та відповідні навчальні модулі інтегрованих і елективних курсів досить широко використано таку основну ідею: вияв інтелектуальних ініціатив студентів у соціально-правовій сфері регіону має стати провідним критерієм сформованості правової компетентності фахівця. Втіленню цієї ідеї слугувало занурення студентів у проектну діяльність. При цьому нами враховувався доробок тих науковців, які осмислюють проектну діяльність як навчальну технологію (М. Кларин, І. Онова, І. Підласий, Є. Плат). Ми виходили з розуміння, що важливим є не лише рівень сформованості в певного студента мотивів вибору теми регіонального соціально-педагогічного проекту, але й своєрідність вияву всіх складових цієї діяльності (філософська, мотиваційна, креативна, рефлексивна, валеологічна, технологічна) [6].

Отже, в нашому розумінні слід виходити із визнання, що в суто науковому плані доцільно бачити взаємозалежність, взаємозв'язок і взаємообумовленість таких явищ соціально-правової дійсності, як правореалізаційна, правозахисна сфери діяльності соціального педагога.

Нам видається правомірним вважати інтегральним показником результативної правореалізаційної діяльності соціального педагога здатність дитини – об'єкта означеної діяльності – до самопідкорення діючим правовим нормам, усвідомлене виконання ним юридичних норм.

Перспективи подальшого дослідницького пошуку ми пов'язуємо з поглибленням наукових уявлень про роль самостійної дослідницької роботи студентів – чинника їх становлення як суб'єктів правореалізаційної професійної діяльності.

Література

1. Ковчина І.М. Підготовка студентів до соціально-правового захисту особистості: Монографія. – Київ, 2007. – 373 с.
2. Кремень В.Г. Трансформації особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації // Педагогіка і психологія. – 2008. – №2. – С. 5-14.
3. Логінова Н.М., Лесков В.О. Особливості експериментальної методики формування правової компетентності курсантів-прикордонників / Зб. науко-

вих праць: Педагогічні та психологічні науки. — Національна академія прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. — Хмельницький, 2010. — №53. — С. 57-60.

4. Нерсесянц В.С. Философия права. — Москва: «Норма», 1997. — 652 с.

5. Права людини: концепції, підходи, реалізація. За ред. Б. Зізік. — Київ: «Ай-Бі», 2003. — 263 с.

6. Ювенальна юстиція України: проблеми створення, законодавча база, коментарі, судова практика / За заг. ред. В.Д. Бринцева. — Харків: «Права людини», 2004. — 608 с.

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНІЦІАТИВИ В ОПАНУВАННІ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО РЕПЕРТУАРУ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ (ІСТОРИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ)

УДК 37.(091):[786.01+786.2.03](043)

Чжоу Тинтин

У статті окреслено історико-методичні засади культуротворчої діяльності піаністів та проблему розвитку творчої ініціативи іноземних студентів щодо застосування українського музичного фортепіанного репертуару у навчальному процесі.

Ключові слова: творча ініціатива, український музичний фортепіанний репертуар.

В статье Чжоу Тинтин очерчены историко-методические основы культуротворческой деятельности пианистов и проблему развития творческой инициативы иностранных студентов относительно применения украинского фортепианного репертуара в учебном процессе.

Ключевые слова: творческая инициатива, украинский музыкальный фортепианный репертуар.

This article contains the historical and methodical aspects of cultural activity of pianists and the problem of development creative initiative of foreign students about use piano repertoire of Ukraine in the music education.

Keywords: creative initiative, music piano repertoire of Ukraine.

За часів самостійності України у сучасній історіографії українська ідея стала звучати все частіше, її розкриття здійснюється у національній музичній науці та з'являється спроба долучитись до неї й іноземним дослідникам. Цим підкреслюється її значущість та обумовлюється актуальність.

Оскільки фортепіанна творчість не відокремлена від загального стану музичного розвитку України, її здобутки розкривалися у процесі дослідження загальних національних особливостей.

Історичному розвитку фортепіанної музики, як української, різних її музичних жанрів і форм присвячено праці М. Гордійчука, Н. Горюхіної, М. Лисенка, Б. Яворського та інших.

Вивчення історичного аспекту становлення та розвитку фортепіанного мистецтва було предметом спеціальної наукової уваги Ж. Анистратенко, Р. Верхо-